

Het verhaal van de muurschildering op kopgevel bibliotheek

Carat

U ziet de afbeelding van een enorm groot schilderij, een zogenaamde mural, geschilderd op de kopgevel van de Bibliotheek. Op 22 september 2018 werd deze mural officieel onthuld, als eerste in een serie van meerdere muurschilderingen in Helmond. Het mural-project is een initiatief van Carat. Carat is de stichting waarin ondernemers met hart voor cultuur en voor Helmond bijdragen leveren aan het aantrekkelijker maken van de stad.

Mede op verzoek van de stichting Openlucht Galerij Helmond is Lucas Gassel als onderwerp verwerkt in het ontwerp van deze mural. Kunstenaar Robin Nas van ZenkOne heeft op een bijzondere wijze het verleden en heden met elkaar vervoeren tot een spannend en dieprook beeld, zowel van veraf als van dichtbij. Ga maar kijken naar het origineel.

Dubbele Helmondse trots

Kunstenaar Robin Nas (www.zenkone.nl) liet zich inspireren door twee belangrijke aspecten:

- Helmond als textielstad, met de Vlisco als visitekaartje;
- de 16^e eeuwse Helmondse schilder Lucas Gassel.

De ontwerpen van Vlisco slagen er steeds in om ontwerpen te maken voor hun unieke latere stoffen die in Afrika gedragen worden als modieuze kledij. Lucas Gassel was vooral bedreven in het schilderen van prachtige wereldlandschappen met Bijbelse of mythische voorstellingen. Beide aspecten zijn op bijzondere wijze door Robin Nas met elkaar verweven in de muurschildering. Dubbele Helmondse trots...

Kijkplaat is ook zoekplaat

De muurschildering is een enorme kijkplaat, waarbij het glooiende landschap een print vormt van een jark van een moderne vrouw (Vlisco stof!). De enorme ploeren in de jark zorgen voor extra dynamiek in het landschap (Lucas Gassel). Overal zijn landschappen en figuren verwerkt uit schilderijen van Lucas Gassel. Zelfs zijn portret is erin weggenopt.

Kijk maar eens goed. De figuren uit de schilderijen worden hieronder apart benoemd. Een zoekplaat dus...

Details op de mural aan de bieB (Van links naar rechts)

- 1. WANDELLENDE MAN MET STOK:** Lucas Gassel, *Panoramisch landschap met de verloren zoon*, rond 1560, olieverf op paneel, verblijfsplaats onbekend.
- 2. PAARD:** Lucas Gassel (toegeschreven aan), *Pyramus en Thisbe*, 1540-1550, olieverf op paneel, 45x68 cm, Museum Helmond
- 3. GEZICHT VAN LUCAS GASSEL:** Lucas Gassel (toegeschreven aan), *Pyramus en Thisbe*, 1540-1550, olieverf op paneel, 45x68 cm, Museum Helmond (het geboorte achter het paard)
- 4. ZITZENDE MADONNA:** *Rust op de vlucht naar Egypte*, olieverf op paneel, 27x35 cm., huidige verblijfsplaats onbekend.
- 5. ZITZENDE HOND:** Lucas Gassel, *Panoramisch landschap met de doop van Christus in de Jordaan*, rond 1560, gravure, 23,7x33,8 cm, Museum Helmond/Noordbrabants Museum Den Bosch/Prentenkabinet/Rijksmuseum Amsterdam.
- 6. BERGMASSIEF OP DE BORST VAN DE VROUW:** Lucas Gassel, *Landschap met de vlucht naar Egypte*, 1542, gesignd en gedateerd, olieverf op paneel, 71x91 cm, Bennefonteinmuseum Maastricht, bruikleen Rijksdienst voor het cultureel erfgoed/Peter Cox
- 7. ADELAAK:** Joos van Cleve en Lucas Gassel, *St. Johannes op Patmos*, gesignd en gedateerd ca. 1525, olieverf op paneel, 39,4x59,9 cm, University of Michigan Art Gallery, Ann Arbor (de adelaar is het symbool van de evangelist Johannes)
- 8. ZWANEN:** Lucas Gassel (toegeschreven aan), *H. Hieronymus*, 1540-1550, olieverf op linnen, Collectie Rau voor Unicef, Arp Museum Remagen.
- 9. SLINGERENDE WEG OP DE HEUP VAN DE VROUW:** Lucas Gassel (toegeschreven aan), *Pyramus en Thisbe*, 1540-1550, olieverf op paneel, 45x68 cm, Museum Helmond (het geboorte achter het paard)
- 10. LOPENDE MAN MET HOUTEN BEEN:** Lucas Gassel, *Panoramisch landschap met de doop van Christus in de Jordaan*, circa 1560, gravure, 23,7x33,8 cm, Noordbrabants Museum Den Bosch/Prentenkabinet/Rijksmuseum Amsterdam.
- 11. STAANDE HOND:** Lucas Gassel, *Panoramisch landschap met de verloren zoon*, rond 1560, olieverf op paneel, verblijfsplaats onbekend.
- 12. LOPENDE FIGUUR:** Lucas Gassel, *Panoramisch landschap met de verloren zoon*, rond 1560, olieverf op paneel, verblijfsplaats onbekend. De hond aan de lijn is... de hond van de maker van deze mural: Robin Nas.
- 13. LIGGENDE MAN:** Lucas Gassel, *De parabel van het graan en het onkruid*, 1540, olieverf op paneel gesignd en gedateerd, 104x85 cm., Collectie van Haechten Ltd. Velling Monaco 2018, huidige verblijfsplaats onbekend. Maar... welk merk schoenen heeft hij aan?
- 14. OPEN BIJBELBOEK:** Joos van Cleve en Lucas Gassel, *St. Johannes op Patmos*, gesignd en gedateerd ca. 1525, olieverf op paneel, 39,4x59,9 cm, University of Michigan Art Gallery, Ann Arbor (het boek verwijst naar Johannes als de evangelieschrijver)
- 15. LOPENDE PELGRIM:** Lucas Gassel, Lucas Gassel, *Panoramisch landschap met de verloren zoon*, rond 1560, olieverf op paneel, verblijfsplaats onbekend.

Tijdlijn Lucas Gassel van Helmont

- ca. 1488 Geboorte Lucas, zoon van Jan Thonissen van Gassel den maere (= schilder)
- 1496 Het gezin gaat in de Marktstraat wonen
- 1504 Het gezin verhuist naar de Markt (dicht bij de Ansoedestraat)
- 1512 Vader Jan sterft
Lucas gaat van Helmont naar Antwerpen om zich verder te bekwamen tot meester-schilder. Lucas werkt in de ateliers van Joos van Cleve en Pieter Coecke van Aelst mee aan schilderijen
- ca. 1535 Lucas verhuist van Antwerpen naar Brussel
- 1538 Oudst bekende gesigneerde schilderij van Lucas, *De genezing van de kreupel*. Hij is in Brussel zeer productief als landschapsschilder
- 1562 Meester Lucas van Helmont zit in Brussel een schuld voor zijn vriend meester-schilder Marcelus Cofermann (1530-1575), ook afkomstig uit Helmont en woonde en werkte in Antwerpen
- 1568 Lucas maakt zijn laatste tekening, *Abraham en de drie engelen*
- ca. 1569 Lucas Gassel van Helmont overlijdt te Brussel

Nota Bene

Er zijn heel weinig geschreven documenten over de persoon Lucas Gassel bewaard gebleven. Oorzaak: een bombardement van de Fransen op Brussel verwoestte daar bijna alle archieven.

Tekst uit "Het Schilder-boeck" van Carel van Mander (2e uitgave 1604)
Vertaald vanuit Oud Nederlands naar hedendaags Nederlands

Het leven van Lucas Gassel van Helmont, schilder

Het blijkt in het algemeen dat onze Nederlandse schilders veel neiging hebben tot het landschap, althans dat zij er met overmaat in zijn geweest, helgen van de Bildten niet te bijt, waarom deze ons beschouwen als goede landschapsschilders en zichzelf als de meesters in het figuur schilderen.

Er zijn er ook verscheidene bij ons geweest, en er zijn er nog, die de studie van het figuur, de hoogste aating van de kunst, veronachtzamen en zich bevreden stellen met het aanbrengen van enige kleine, geschetste poppetten in hun landschappen. Tot hen behoorde ook Lucas van Helmont, die te Brussel woonde, alwaar hij eveneens gestorven is. Hij schilderde zeer goede, maar weinig, landschappen in olie- en waterverf. Hij was een vriendelijk en goethartig man en een aangenaam prater. Hij ging veel om met Lamponius, die hem zeer genegen was en te ziner eer een Latijns gedicht aan hem wijdde.

Gedicht van Lamponius (1536-1599), gewijd aan Lucas Gassel

Ghy Lucas soest gegroot voor allen and'ers weert,
Die van my zijt niet min als eyghen Vader gheert,

Die my ghegheven zijt ten eersten een beginder,
Van dat ik wonden ben een Schilder-onst beminder.

Als ghy Landschap en hat maect met ghevoerde handt,
U vroomheyt was ghelijck u Const en u verstandt,

En al dat 'y vroemer hert door liefde can gheleyden:
Daerom laet van u deuchte, en Const 'y gherucht uytbreiden.

En stadsich leven oock van nu tot alder tijdt,
O ondt Man, die my lief om twee oorsaken zijt.

Lucas Gassel van Helmont

Het offer van Abraham

Hoeveel werken van Lucas Gassel

Geïsoleerde en gelatodeerde werken van Lucas Gassel zijn schaars. In de loop van de eeuwen is zijn werk, evenals dat van tijdgenoten, gedocumenteerd door o.a. slecht onderhoud, desinteresse van erfgename, scheperampen en stadsbranden. Daarbij was het signeren in de 16e eeuw zeker geen gewoonte, eerder een uitzondering. Van de iets oudere Jeroen Bosch kennen we nauwelijks 10 geïsoleerde werken. En alle andere? Die werden aan de hand van onderzoek door kunsthistorici aan de schilder toegerekend. Zo was dat ook bij Lucas Gassel. Tegenwoordig kennen we ruim 90 kunstwerken van hem, waarvan er slechts 20 zijn geïsoleerd met zijn monogram LG aangevuld met het jaartal.

Een onbekende Lucas Gassel ontdekt

In 2018 kwamen onderzoekers Ger Jacobs en Hans van de Laarochot (de auteurs van het boek over Lucas Gassel, zie bond 5) bij een Vlaamse kunstverzamelaar een bijzonder geïsoleerd en gelatodeerd paneel op het spoor voorendelnde *Het offer van Abraham*. De verzamelaar had het begin jaren '80 gekocht op een veiling in Antwerpen. Het is een eikenhouten paneel van 90 x 85 cm, geschilderd in olieverf.

Monogram LG en datering

Lucas Gassel heeft het voorziën van zijn bekende monogram LG en er ook het jaartal 1540 heeft bijgezet. Het staat op de rand van de offerafel en is niet het duidelijkste op het uitgegrote detail (1) hiernaast.

Een bijzonder paneel

In meerdere opzichten is het een bijzonder paneel. De compositie met de boom in het midden deelt het geheel in twee vlakken. Links de Bijbelse gebeurtenis waarin Abraham, in opdracht van God, op het punt staat zoon Isaak te offeren. Rechts een stedelijke bebouwing tegen een berglandschap. Lucas Gassel werkt graag met tegenstellingen: de Bijbelse wereld tegenover die van zijn eigen tijd en de natuur tegenover de stad. De rivier en het kan vormen de verbinding tussen die tegenstellingen. Waarom?

Enkele interessante details

In de Bijbelse scène komt van linksboven in een goddelijke lichtstraal de engel, die Abraham er nog net op tijd van weerboodt zijn zoon te doden. Hij was op de proef gesteld, maar is nu overtuigd van Gods voorzienigheid. In het midden staat een oude afgebroken stam waarvan een jonge boom ontsproten is. Die verwijst naar de oude wereld aan de linkerkant en de nieuwe wereld aan de rechterkant. Maar ze staan niet apart, het nieuwe is uit het oude ontstaan. Rechts zien we een stad met klassieke gebouwen van Romeinse en renaissance-achtige ontwerpen die met smalle wegen en soms spectaculaire bergpaden verbonden is met een groot klooster en een hoger gelegen omringde stad met kasteel en kerk. Rechts onder is Abraham met een fakkel en zijn zoon Isaak met een bok taken onderweg naar het offerhaal. Zie uitgegrootte afbeelding (2) hiernaast.

Andere tijden

In het landschap neemt de rivier een bijzondere plek in. Op de achtersteven van de boot staat de schipper met het roer in de hand. 'Hoe moet hij varen?' Gelukkig, hij wordt geholpen. Op de rotover staat iemand met een spiegel die hem als een soort koolde weg wijst (3). Heel speciaal dat dit vernieuwde tafereel in 1540 door Gassel is weergegeven. Maar wat zegt het paneel nog meer? In de Bijbelse tijd kon je rekenen op Gods voorzienigheid en in de moderne tijd op het menselijk verstand. Het humanisme breekt door, ook in Gassels werken.

Het offer van Abraham, afmeting: 90 x 85 cm, geïsoleerd LG en gelatodeerd 1540, particuliere collectie in België

Detail (1)

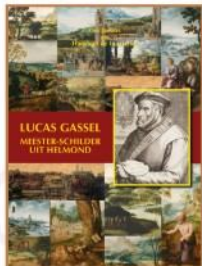
Detail (2)

Detail (3)

Lucas Gassel van Helmond

Helmond brengt ode aan Lucas Gassel in zijn 450ste sterfjaar

Het boek 'Lucas Gassel, meester-schilder uit Helmond'

Dit eerste en rijk geïllustreerde boek over de Helmondse landschapsschilder kwam op 18 oktober 2019 uit. De auteurs Ger Jacobs en Hans van de Laarschot belichten, na een onderzoek van 5 jaar, zowel de kunsthistorische als de historische kant van de meester-schilder.

Ger Jacobs vertelt – zoals de ‘sout prater’ Lucas Gassel zelf – de wetenswaardigheden over tientallen schilderijen, de opbouw, de symboliek en de anekdotes die erbij horen...

Hans van de Laarschot deed onderzoek in de archieven van onder meer Helmond, Drenthe, Den Bosch, Antwerpen en Brussel. De vele puzzelstukjes die dit opleverde lieten tot een nieuw en uitgebreider verhaal over het leven van Lucas Gassel, ook gerelateerd aan de historie van Helmond. Het is verkrijgbaar in de plaatselijke boekhandel.

Lucas patroonheilige van de schilders

De heilige Lucas is de patroonheilige van de schilders, beeldsnijders en artsen. Zou Lucas Gassel van Helmond ernaar vernoemd zijn? Volgens de legende verscheen Maria van de heilige bij verschillende voorstellingen van de Madonna met het kind.

Zijn naamdag wordt elk jaar gevierd op 18 oktober. Vanaf dat lente om op deze dag in 2019 de presentatie van het boek en de onthulling van deze muurrepositie te organiseren.

Antwerpse Meester, Drieklok. Sint Lucas schildert de Madonna, 1520-1536, The Proebus Foundation Antwerpen.

Lucas Gassel bleef de meester van het werk. Zicht op het Coudenbergplein, gemaakt in opdracht van de hofhouding van Koning Karel V... Het muurrepositie door een Helmonder.

Simon Raad is mede-auteur Helmond

Voor wie nog twijfelt aan de zinnigheid van de afbeelding van Lucas Gassel... De ontdekking... Het werk hangt in het Museum van de stad Brussel...

Lucas Gassel was 'een grote meneer in Brussel'

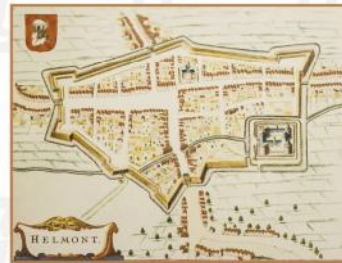
Anna Knapen van Inhamen liet rond 1610... Het boek over Lucas Gassel... Het boek is verkrijgbaar in de plaatselijke boekhandel.

Expositie 'Lucas Gassel, meester van het landschap'

Van 10 maart tot en met 7 juni 2020 is in de Kunsthal van Museum Helmond een overzichtstentoonstelling van de werken van Lucas Gassel te zien. Het is de eerste in de geschiedenis van de kunst. Bruiklenen uit de hele wereld, van België tot Spanje en van Mexico tot de Verenigde Staten, komen straks samen in de Kunsthal. Geniet daar van de Bijbelse en mythologische verhalen die Lucas vertelt in zijn meesterlijke landschappen.

Museum Helmond / Kunsthal, Frans Jozef van Thuispark 7 te Helmond. Zie ook de website van het museum: www.museumhelmond.nl

Wandel mee met Lucas Gassel

Heemkundekring Helmond heeft een wandeling uitgezet in het centrum van Helmond, langs allerlei plekken die verband houden met Lucas Gassel en zijn familie.

De wandelroute is verkrijgbaar bij de receptie van de bibliotheek. De route is ook te volgen via QR-codes op je smartphone.

De route met beschrijving is beschikbaar vanaf maart 2020.

Stichting Lucas Gassel Helmond

Deze stichting is opgericht met het doel om de meester-schilder Lucas Gassel te promoten in combinatie met de stad Helmond. De gemeente Helmond maakte deze stichting mogelijk. Op de website van de stichting staat allerlei relevante informatie over de activiteiten die met betrekking tot Lucas Gassel worden georganiseerd.

Zie www.lucasgassel.nl.

Lucas Gasselstraat en Lucas Galerij

Vanaf 1947 hebben we in de Leonardsbuurt een Lucas Gasselstraat, waar dagelijks vele mensen passeren. In 1959 verrees in deze straat de Lucas Galerij. Deze eerste winkelgalerij van Helmond werd met veel feestvertoon officieel geopend op 18 juni 1959 door burgemeester Smeets, in aanwezigheid van de wethouders Raymakers, Den Ouden en Van Nunen, diverse gerechtslieden en natuurlijk de 10 nieuwe winkeliers en de vele buurtbewoners. Wisten zij allemaal wie Lucas Gassel was en welke verdienste hij voor Helmond heeft gehad? In 2019 is dit elk geval wel.

Lucasproducten

Lucas brood van bakker Morisink, Lucas bonbons van ChocoleraDeCacaofabriek... De Helmondse brouwerij De Kat heeft een speciaal bier gebrouwen ter ere van Lucas Gassel. Het is een goudappel, een donker bier van hoge gatt met een rijke volle smaak en een zoete licht bittere afmaak.

Zie ook de website van Brouwerij De Kat www.brouwerijdekat.nl.

Allerlei Lucas Gassel activiteiten

In 2020 vinden diverse activiteiten plaats vanwege het 450ste sterfjaar van Lucas Gassel. Het is de overzichts-tentoonstelling in Museum Helmond en de stadswandeling betreft het onder andere de volgende activiteiten:

- Expositie 'Lucas Gassel revisited' in de Cacaofabriek Expo.
- Enkele goedstedende kunstenaars presenteren speciaal door hem gemaakte kunstwerken gebaseerd op enkele afbeeldingen van Lucas Gassel.
- Concert Lucas Gassel 2020 door het Symfonie Orkest Helmond-Venray in wijkhuis De Fonkel. Deze uitvoering roept landschappen in de muziek wordt gecombineerd met projectie van steerbeelden en landschappen van Lucas Gassel en het verhaal hierbij.
- Goetikes en Lucas Gassel. Stedelijkromantisch Talmé Kleinje organiseert met een groep fotografen een nieuw Goetikes-project: Het jaar van Lucas Gassel. Lucas als een van de eerste Goetikes van Helmond. De foto's van bijzondere landschappen met tafereel in en om Helmond worden gebundeld in een boek en tentoongesteld in het centrum. Zie www.goetikes.nl.

